

Brocki, Zygmunt

O wyrazach: kuźnica, kuźniczy

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/1, 197

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zagadnienia techniczne i rekonstrukcyjne — 22 strony, słownik terminologii technicznej — 20 stron, objaśnienie rysunków (tu też pewne sprawy techniczne) — 7 stron.

Z. Świąch pisze, że materiały do rekonstrukcji galeony elbląskiej mgr M. Boczar przedstawił w 1954 r. „na wystawie zorganizowanej w ramach sesji naukowej z okazji 600-lecia odzyskania Pomorza”. W rzeczywistości w wymienionym roku odbyła się w Gdańsku sesja z okazji pięćsetnej rocznicy odzyskania Pomorza, w jej „ramach” wystawy jednak nie było.

Na koniec: autor pisze o prof. A. Rylkem jako o „długoletnim rektorze Politechniki Gdańskiej”, a o mgrze Boczarze jako o „maryniście i modelarzu”. W rzeczywistości prof. Rylke był nie rektorem, lecz prorektorem Politechniki Gdańskiej², mgr Boczar zaś nie jest marynistą, nie trudni się bowiem twórczością artystyczną³.

Zygmunt Brocki

O WYRAZACH: KUŹNICA, KUŹNICZY

W *Słowniku języka polskiego* pod redakcją W. Doroszewskiego przymiotnik „kuzienny” objaśniony jest jako pochodzący od rzeczownika „kuźnia”, a „kuźniczy” — od „kuźnica”¹. Pewien inżynier doniósł prof. Doroszewskiemu, że w terminologii technicznej używana jest nadal forma „kuźniczy” (np. „maszyny kuźnicze”), choć wyraz „kuźnica” został już w technice wyparty przez wyraz „kuźnia”. A więc skoro w użyciu jest dziś forma „kuźnia”, czy należy też używać formy „kuzienny” zamiast „kuźniczy”?

Kwestię tę prof. Doroszewski objaśnił w nrze 7/1969 „Poradnika Językowego”. We współczesnej polszczyźnie dość gwałtownie rozszerza się zakres użycia przyrostka przymiotnikowego „-niczy”, niezależnie od tego, jaki jest jego formalno-gramatyczny punkt wyjścia (szerzy się np. forma „piekarniczy”, wypierając starą formę „piekarski”). Dlatego z dwóch form przymiotnikowych: „kuzienny” i „kuźniczy” drugą odczuwamy dziś jako bardziej współczesną. Zatem „można przewidywać — pisze prof. Doroszewski — że z dwóch form konkurencyjnych «kuzienny»: «kuźniczy» forma druga utrzyma się, pierwsza zaś zostanie zapomniana” (s. 412).

Od siebie zauważamy, że stanowić to będzie pewne zubożenie terminologii (na co, oczywiście nie ma rady). Jak historykom techniki dobrze wiadomo, forma „kuźnica” jest nadal używana jako nazwa dawnych zakładów hutniczych, wyposażonych w napędzany wodą młot². Jeśli więc dojdzie do całkowitego wyeliminowania formy „kuzienny”, forma „kuźniczy” (genetycznie związana z wyrazem „kuźnica”) używana będzie do urządzeń, wyrobów, stosunków techniki kuźniczej: zarówno dawnej, jak i współczesnej (gdzie do niedawna używana była forma inna: „kuzienny”).

Zygmunt Brocki

² Por. nekrolog prof. Rylkego w nrze 3/1968 „Kwartalnika”, ss. 665—666.

³ W związku z opublikowaniem w „Przekroju” fragmentów napisanej na prośbę Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN opinii prof. A. Rylkego o maszynopisie pracy mgra Boczara na temat rekonstrukcji galeony, redakcja „Kwartalnika” została przez Zakład poinformowana, iż inne opinie wskazały na różne niedociągnięcia tej pracy, wobec czego znajduje się ona jeszcze na warsztacie badawczym autora. (Przyypis redakcji).

¹ To samo por.: *Mały słownik języka polskiego*. Warszawa 1968, s. 330.

² Tego znaczenia nie znają, niestety, *Słownik języka polskiego* i *Mały słownik języka polskiego* identyfikujący kuźnicę z kuźnią. Natomiast prawidłowo określa kuźnicę *Wielka encyklopedia powszechna PWN* (t. 6; s. 325). (Przyypis redakcji).